

Η μορφολογία και η λειτουργία του «μοτίβου των 2 Οδών» (Άννα Κόλτσιου-Νικήτα, Καθηγήτρια Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ)

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=161910>]

Μέσα σε ένα ευφρόσυνο κλίμα για την πνευματική δωρεά που ο ίδιος απολαμβάνει, ο συντάκτης ευαγγελίζεται τη γνώση αυτή και στους αποδέκτες της επιστολής, προκειμένου να τελειωθούν εν πίστει.

ὑπερευφραίνομαι ... μεταδοῦναι ἀφ' οὗ ἔλαβον, ... ἐσπούδασα κατὰ μικρὸν ὑμῖν πέμπειν, ἵνα μετὰ τῆς πίστεως ὑμῶν τελείαν ἔχητε τὴν γνῶσιν[16].

Η επιστολή διακρίνεται σε δύο μέρη. Η διδασκαλία των «Δύο Οδών» βρίσκεται στο δεύτερο μέρος και συνδέεται με τη μετάδοση της γνώσης που περιέχεται στο πρώτο μέρος. Η γνώση αποτελεί την προϋπόθεση που θα οδηγήσει στην οδό του φωτός. Στην οδό του φωτός είναι *τεταγμένοι φωταγωγοὶ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ*, ενώ στην οδό του σκότους ἄγγελοι του σατανά:

Μεταβῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ ἑτέραν γνῶσιν καὶ διδαχὴν. Ὅδοι δύο εἰσὶν διδαχῆς καὶ ἐξουσίας, ἢ τε τοῦ φωτὸς καὶ ἢ τοῦ σκότους. διαφορὰ δὲ πολλὴ τῶν δύο ὁδῶν. ἐφ' ἧς μὲν γάρ εἰσιν τεταγμένοι φωταγωγοὶ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ, ἐφ' ἧς δὲ ἄγγελοι τοῦ σατανᾶ. καὶ ὁ μὲν ἐστὶν κύριος ἀπὸ αἰῶνων καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ δὲ ἄρχων καιροῦ τοῦ νῦν τῆς ἀνομίας[17].

Ἡ ἀντίθεση φωτὸς καὶ σκότους, ἡ παρουσία τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων καὶ ἐξουσιῶν ἀνακαλοῦν τὴν παράδοση τῆς ἰουδαϊκῆς ἀποκαλυπτικῆς γραμματείας.

Μετά τὴν πρώτη αὐτὴ εἰσαγωγικὴ γενικὴ θέση, ἀκολουθεῖ ἡ ἀναλυτικὴ εἰκόνα τῶν «Δύο Ὁδῶν», σὲ μορφή καταλόγου. Προηγείται ἡ περιγραφή τῆς οδοῦ τοῦ φωτὸς ποὺ συνοδεύεται ἀρχικὰ με οδηγίες καὶ ἐντολές προτρεπτικοῦ καὶ στὴ συνέχεια ἀποτρεπτικοῦ χαρακτήρα[18].

Καὶ ἀκολουθεῖ με τὸν ἴδιο τρόπο ἡ συντομότερη περιγραφή τῆς οδοῦ τοῦ σκότους καὶ τοῦ θανάτου[19].

Τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς κλείνει σὲ κλίμα δοξολογίας καὶ ευφροσύνης, με τὴν προτροπὴ πρὸς τοὺς ἀποδέκτες ποὺ γνωρίζουν τὸν Κύριο νὰ πορεύονται στὸ δρόμο τοῦ:

διὸ μᾶλλον ἐσπούδασα γράψαι ἀφ' ὧν ἠδυνήθην, εἰς τὸ εὐφρᾶναι ὑμᾶς. σώζεσθε, ἀγάπης τέκνα καὶ εἰρήνης. ὁ κύριος τῆς δόξης καὶ πάσης χάριτος μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν

[20].

Μορφολογία και λειτουργία του μοτίβου

Η διδασκαλία των «Δύο Οδών» στην Επιστολή ακολουθεί μορφολογικά τριμερή φόρμα: απόλυτα δυαδική εισαγωγή -αναλυτική υπό μορφή καταλόγου έκθεση αρετών και ελαττωμάτων- καταληκτική εσχατολογική προοπτική.

Η λειτουργία του μοτίβου, το οποίο εμφανίζεται όπως σημειώθηκε παραπάνω στο δεύτερο μέρος, δείχνει να επεκτείνεται τεχνηέντως σε ολόκληρη την επιστολή, τόσο από άποψη μορφής όσο και από άποψη περιεχομένου.

Ειδικότερα, η μορφολογική συνέχεια διασφαλίζεται με την παρουσία και επανάληψη σε όλη την έκταση του κειμένου αγιογραφικών χωρίων, τα οποία περιέχουν εκφραστικά μέσα και όρους που συνδέονται με την εικόνα της οδού και την πορεία του ανθρώπου[21]:

Παραθέτουμε ενδεικτικά:

*ὃς ἔχων ὁδοῦ δικαιοσύνης γινῶσιν ἑαυτὸν εἰς ὁδὸν σκότους ἀποσυνέχει ...
Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἄσεβῶν, καθὼς καὶ οἱ ἰχθύες πορεύονται ἐν σκότει εἰς τὰ βάθη· καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη ... ὅτι ὁ δίκαιος καὶ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιπατεῖ.*

Ὅσον αφορά το περιεχόμενο, η παρουσία του μοτίβου στο δεύτερο μέρος συνδέεται με την παρουσία της γνώσης στο πρώτο μέρος. Η σύνδεση αυτή δεν αποτυπώνεται μόνο τυπικά στη μεταβατική φράση που συνδέει τα δύο μέρη της επιστολής (*μεταβῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ ἑτέραν γινῶσιν καὶ διδαχὴν*), αλλά συνιστά επιπλέον και τον ιδεολογικό πυρήνα του κειμένου. Η επιστολή αποσκοπεῖ εξ αρχῆς στη μετάδοση της γνώσης, γιατί η γνώση εἶναι εκείνη που φωτίζει και οδηγεί στη συνέχεια στην ορθή επιλογή μεταξύ των «Δύο Οδών» που περιγράφονται στη δεύτερη ενότητα.

Συνεπώς, η διδασκαλία των «Δύο Οδών» δεν λειτουργεῖ αποσπασματικά, αλλά συνοδεύει τη σκέψη του συντάκτη από την αρχή μέχρι το τέλος του κειμένου. Αν λάβουμε υπόψη την κρατούσα άποψη ότι πρόκειται για δύο κείμενα που ενώθηκαν από ένα τρίτο πρόσωπο, θα μπορούσαμε να αποδώσουμε αυτή τη συνοχή στη δημιουργική και ουσιαστική επεξεργασία του κειμένου από το τρίτο αυτό πρόσωπο.

Σε κάθε περίπτωση, το πλέγμα αυτό της συνομιλίας ανάμεσα στα δύο μέρη της επιστολής, αναδεικνύει το δομικό ρόλο της διδασκαλίας των «Δύο Οδών» και καθιστά έκδηλη τη γραμματειακή αυτοσυνειδησία του μεταστραφέντος

«συντάκτη», ο οποίος ευαγγελίζεται στους γύρω του το φως της γνώσης αλλά και της χάρις του θεού που ο ίδιος γνώρισε.

[Συνεχίζεται]

[16] *Επιστολή 1, 2-5.*

[17] *Επιστολή 18, 1.*

[18] *Ἡ οὖν ὁδὸς τοῦ φωτός ἐστὶν αὕτη· ἐάν τις θέλων ὁδὸν ὁδεύειν ἐπὶ τὸν ὠρισμένοντόπον, ... 2. ἀγαπήσεις τὸν ποιήσαντά σε, φοβηθήσῃ τὸν σε πλασαντα, δοξάσεις τὸν σελυτρωσάμενον ἐκ θανάτου· ... οὐ μὴ ἐγκαταλιπῆς ἐντολὰς κυρίου. 3. οὐχ ὑψώσεις σεαυτὸν, ἔσῃ δὲ ταπεινόφρων κατὰ πάντα· οὐκ ἄρεις ἐπὶ σεαυτὸν δόξαν, Επιστολή 19, 1-3.*

[19] *Ἡ δὲ τοῦ μέλαος ὁδὸς ἐστὶν σκολιὰ καὶ κατάρας μεστή. ὁδὸς ἐστὶν θανάτου αἰωνίου μετὰ τιμωρίας, ἐν ἧ ἔστιν τὰ ἀπολλύντα τὴ ψυχὴν αὐτῶν· εἰδωλολατρεία, θρασύτης, ὕψος δυνάμεως, ὑπόκρισις, διπλοκαρδία, μοιχεία, φόνος, ἀρπαγή, ὑπερηφανία, μαγεία, πλεονεξία, ἀφοβία θεοῦ, Επιστολή 20, 1-2.*

[20] *Επιστολή 21,9.*

[21] Δεδομένου ὅτι τα περισσότερα χωρία που χρησιμοποιεῖ ο συντάκτης του κειμένου παρουσιάζουν ἐνότητα περιεχομένου και χαρακτηριστικῶν, δεν αποκλείει το να προέρχονται ἀπὸ κάποια συλλογὴ προφητικῶν ρήσεων που χρησιμοποιούνταν ἀπὸ τους διδασκάλους χριστιανούς. Ἴσως ὅμως ἡ ἐπιλογή και συλλογὴ των χωρίων να ἐγίνε και ἀπὸ τον ἴδιο το συντάκτη, βλ. Π. Χρήστου, *Ελληνικὴ Πατρολογία*, τόμ. Β, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 402.